

จริยธรรม ของนักการเมืองในระบบการเมืองไทยปัจจุบัน

Ethics of Politicians in Thailand

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม*

Nutdanai Kaewponngam

บทคัดย่อ

คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง นับเป็นปัญหาหลักประการหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้นักธุรกิจสามารถเข้าสู่การแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น และนำไปสู่การเกิดสภาพปัญหาในลักษณะการอาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองเพื่อทางธุรกิจของครอบครัวและวงศ์ตระกูล เนื่องจากการบริหารประเทศนั้น ต้องยึดหลักผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล เพราะฉะนั้น หากนักการเมืองขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองแล้ว ก็มักจะก่อปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่างๆ อาทิ เช่น การมิได้รับความเป็นธรรมของกลุ่มธุรกิจที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาล การกำหนดนโยบายต่างๆ อาจเอื้อต่อกลุ่มทุนรัฐบาลด้วย และทำให้การออกนโยบายต่างๆ ได้ประโยชน์กับคนเพียงบางกลุ่ม

คำสำคัญ: จริยธรรม, นักการเมือง, ระบบการเมือง

Abstract

Moral and Ethical issues have become prime factors in developing Thailand especially in the terms of economics and politics. Allowing more businessmen to run for an election finally leads to corruption and abuse of power. This is because they often do things for their own family businesses not the country, which generally public benefits must be the highest priority for the administration. However, when a politician behaves unethically because of his insider business deals and hidden motives, benefits concentrate in just a few hands.

Key words: Ethics, Politician, Politics.

บทนำ

คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง จึงถือเป็นหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง เนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพ คุณธรรมและจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมือง และเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างชอบธรรม ซึ่งการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณธรรมและมีความสามารถ และมีความรับผิดชอบ

* อาจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ต่อประชาชนนั้น ต้องมีการกำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง การมีบทลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้นำและนักการเมืองที่ประพฤติผิดหรือทุจริต การจัดให้มีกลไก สถาบันหรือองค์กรในการอบรมหรือให้การศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม บัญญัติเรื่องคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 279-290 ซึ่งทำให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมขึ้นด้วย รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกและระบบในการดำเนินงาน เพื่อให้การตระหนักและเห็น ความสำคัญในประเด็นคุณธรรม จริยธรรม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแลคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสอดคล้องกับประมวลจริยธรรมที่ภาครัฐได้จัดทำขึ้นจามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ความหมายของจริยธรรม

คำว่าจริยธรรมมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าจริยศาสตร์ นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันอีกหลายคำ บางครั้งก็มีการนำมาใช้แทนกัน ซึ่งให้ความหมายทั้งที่และแตกต่างกัน ดังนั้นการทำความเข้าใจความหมายและขอบข่ายของจริยธรรมกับคำศัพท์เกี่ยวข้องในหลายมุมมองทำให้ทราบถึงทัศนะมุมมองของผู้รู้ต่าง ๆ ที่พยายามศึกษาแนวคิดจริยธรรมในด้านที่แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำว่าจริยธรรม ผู้ฟังหรือผู้อ่านมักจะพิจารณาอยู่ในรอบคิดเกี่ยวกับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับศีลธรรมของพระพุทธศาสนาที่กำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไรหลักจริยธรรมก็จะกำหนดให้ปฏิบัติตาม เช่นนั้น”¹

ทั้งนี้ จริยธรรมมาจากคำว่า จริย กับ ธรรมะ จริย หมายถึง ความประพฤติ กริยาที่ควรประพฤติ ธรรมะหมายถึง คุณความดี สังสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งของทั้งหลาย เมื่อพิจารณาตามรูปคำจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 ให้คำนามว่า “จริยธรรม” คือ ธรรมที่เป็นข้อ ประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม จากความหมายดังกล่าวหากมีการจัดระดับจริยธรรม สาโรช บัวศรี² ได้ให้ความเห็นว่า จริยธรรมมีหลายระดับ ซึ่งสามารถจำแนกตามระดับกว้างๆ ได้ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับของผู้ครองเรือน คือ โลกีย์ธรรม กับระดับของผู้ที่สละบ้านเรือนแล้ว คือ โลกุตระธรรม

ในความหมายที่เฉพาะเจาะจงนั้น ศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เห็นว่า จริยธรรม หมายถึง ความถูกต้องดีงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์กติกา บรรทัดฐานของตัวเองว่าอะไร เป็นสิ่งที่ดีงาม และอะไรคือความถูกต้อง โดยทั่วไปไม่ได้มีการเขียนเป็นกฎข้อบังคับให้สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งหากมีการละเมิดจะถูกลงโทษโดยสังคมในขณะเดียวกัน ส่วนศาสตราจารย์เกียรติคุณแสง จันทรัมย์³ เห็นว่า จริยธรรมกับค่านิยมมีความหมายแตกต่างกันเฉพาะในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติยากที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติ มีสังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติมี ความถูกต้องในความประพฤติ มีเสรีภาพภายในของเขตของมโนธรรม (Conscience) มีหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด

ค่านิยม หมายถึง ความโน้มเอียง หรือแนวทางที่คนจะประพฤติตนไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่ตัวเองได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่า เป็นสิ่งที่สำหรับตนหรือสังคมยอมรับนับถือและปฏิบัติตามแนวคิดนั้นๆ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ค่านิยมมีความหมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับความดีงามในความประพฤติ โดยผ่านการพิจารณาอย่าง

¹ <http://comm.rtaf.mi.th/sitedirectory/> สืบค้นวันที่ 29 มิถุนายน 2553

² สาโรช บัวศรี, จริยธรรม. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2526), หน้า 15.

³ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, จริยธรรมทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2542).

รอบคอบถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากความประพฤตินั้นๆ ถ้าหากเป็นเพียงเจตคติ (Attitude) ความเชื่อ (Belief) ยังไม่อาจเรียกว่าเป็นค่านิยมจนกว่าจะได้พิจารณาถึงผลที่จะตามมาจากความประพฤติหรือการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบและมีความปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ยังเห็นว่าโครงสร้างของแนวคิดด้านจริยธรรม จะประกอบด้วยคุณธรรมหลายประการ ซึ่งส่วนมากมาจากคำสอนทางศาสนา ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ (Accountability) คือ ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปฏิบัติหน้าที่ ให้ดียิ่งขึ้น
2. ความซื่อสัตย์ (Honesty) คือ การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติ อย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
3. ความมีเหตุผล (Rationality) คือ ความสามารถในการใช้ปัญญา ในการประพฤติปฏิบัติรู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเอง ที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้
4. ความกตัญญูทศเวที (Gratitude) คือ ความรู้สำนึกในการอุปการคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา
5. ความมีระเบียบวินัย (Disciplined) คือ การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสม กับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม
6. ความเสียสละ (Sacrifice) คือ การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่บุคคลที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง
7. การประหยัด (Thrifty) คือ การใช้สิ่งของพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ให้สิ้นเปลืองมากนัก รวมทั้งการรู้จักกมัตระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะ
8. ความอุตสาหะ (Diligence) คือ ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในงาน
9. ความสามัคคี (Harmony) คือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความพร้อมเพรียงร่วมมือกัน กระทำกิจการให้ลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
10. ความเมตตาและกรุณา (Loving Kindness and Compassion) คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีสุข กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
11. ความยุติธรรม (Justice) คือ การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

พระราชวรมุนี⁴ ได้กล่าวถึงจริยธรรมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การคล่องตัวการใช้ชีวิตการเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ การปฏิบัติกรรมฐานเจริญสมาธิบำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา จากนิยามข้างต้น แม้ว่าจริยธรรมไม่สามารถแยกได้จากศีลธรรม แต่คำว่าจริยธรรมจะมีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นหลักคำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตต้องทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ เหตุที่จริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา เนื่องจากคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม แต่ไม่ได้หมายความว่าจริยธรรมอิงอยู่กับหลัก

⁴ พระราชวรมุนี (ประยุตต์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528).

คำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงจริยธรรมยังหยั่งรากอยู่บนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และโดยนัยนี้ บางท่านเรียกหลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่า ศีลธรรม และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่นว่าจริยธรรม นอกจากนี้จริยธรรมยังมีไขกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม และมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน สาเหตุที่คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ ดังนั้นคนมีจริยธรรมเพราะแรงจูงใจ อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม

ส่วนคำว่า จริยศาสตร์ มาจากภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ จริย หมายถึง ความประพฤติ กับศาสตร์ หมายถึง ความรู้ จะแปลตามตัวอักษร จริยศาสตร์ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความประพฤติ จริยศาสตร์ในภาษาอังกฤษ คือ Ethics⁵ ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า Ethos มีความหมายว่า Custom⁶ คือ ขนบธรรมเนียม หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติ และคำว่า Ethics มีความหมายว่า ศาสตร์แห่งศีลธรรม (Science of Morals) ทั้งนี้ ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิต ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร⁵

ดังนั้น จริยศาสตร์จึงหมายถึง ความรู้ หลักการ หรือทฤษฎีที่ใช้เหตุผลแยกความดีออกจากความชั่ว เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา และเป็นศาสตร์ที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติของมนุษย์ ทำให้จริยศาสตร์มีความเด่นชัดแตกต่างไปจากศาสตร์ที่มีรูปแบบอื่นๆ อาทิ คณิตศาสตร์ ตรรกศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เชิงผัสสะต่างๆ (Empirical Sciences) เช่น เคมี และฟิสิกส์

นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าจริยธรรม ซึ่งบางกรณีอาจก่อให้เกิดความสับสน มีการนำไปใช้ในความหมายที่แตกต่างกัน และไม่ตรงกับความหมายที่แท้จริง อาทิคำว่า จรรยา คุณธรรม ศีลธรรม จรรยาบรรณ มโนธรรม มารยาท ธรรมาภิบาล กล่าวคือ⁶

“จรรยา” (Etiquette) หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติในหมู่คณะ เช่น จรรยาครู จรรยาดำรงฯ ฯลฯ

“คุณธรรม” (Virtue) คือ คุณ + ธรรมะ เป็นคุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม คุณธรรมจึงเป็นจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้นั้น คุณธรรมจึงเป็นจริยธรรมที่ฝึกฝนจนเป็นนิสัย เช่น ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน เสียสละ รับผิดชอบ

“จรรยาบรรณ” (Code of Conduct) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก

“มโนธรรม” (Conscience) หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เชื่อกันว่ามนุษย์ทุกคนมีมโนธรรม เนื่องจากบางขณะเราจะเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ ระหว่างความรู้สึกว่าต้องทำสิ่งหนึ่ง และรู้ว่าควรทำอีกสิ่งหนึ่ง

“มารยาท” (Manner) หมายถึง กิริยา วาจา ที่สังคมกำหนดไว้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันไป

“ธรรมาภิบาล” (Good Governance) หมายถึง การจัดการปกครอง การบริหารกิจการบ้านเมือง การควบคุมดูแลกิจการ การกำกับดูแลที่ดี อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ (Process) และระบบ (System) ซึ่งองค์การหรือสังคมได้มีการปฏิบัติหรือดำเนินการ (Operate) ปกครองด้วยคุณความดี ซื่อตรงต่อกัน มั่นคงในสัญญาที่มีต่อกัน ซึ่งจะครอบคลุม

⁵ <http://www.geocities.com/nuremrum/whatisethics.html> สืบค้นวันที่ 11 มิถุนายน 2553.

⁶ <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=986> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2553

ประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน นิติธรรม ความโปร่งใส การตอบสนอง การแสวงหาฉันทามติ ความถูกต้อง ความเสมอภาค ยุติธรรม เทียงธรรม ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ การรับผิดชอบ

นอกจากนี้ ยังคำที่มีความเกี่ยวข้องกับคำว่า จริยธรรม อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า ทศพิธราชธรรม (Virtues of the King) ซึ่งหมายถึงจริยวัตร 10 ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน ถือได้ว่าเป็นหลักจริยธรรมอีกอันหนึ่งสำหรับนักการเมือง ที่ต้องนำไปปฏิบัติในหน้าที่การงานการปกครอง คุณธรรมทั้ง 10 ประการ คือ

- ทาน คือ การให้ การเสียสละ การให้น้ำใจ
- ศีล คือ ความประพฤติที่ติงาม ทั้งกาย วาจา ใจ ให้ปราศจากโทษ
- บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม
- ความซื่อตรง คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต
- ความอ่อนโยน คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพเหตุผลที่ควร มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส
- ความเพียร คือ ความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน
- ความไม่โกรธ คือ ไม่มุ่งร้ายผู้อื่น แม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล
- ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น
- ความอดทน คือ การรักษาอาการ กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย การอดทนต่อสิ่งทั้งปวง
- ความยุติธรรม คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรมเป็นหลัก

จากที่กล่าวมาข้างต้นคำว่าจริยธรรม คุณธรรม จรรยาบรรณ ล้วนมีเป้าหมายเพื่อ การควบคุมตนเอง และส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ส่วนคำว่าธรรมาภิบาลใช้เพื่อเป็นกลไกควบคุม โครงสร้าง ระบบ และกระบวนการส่งผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กร กล่าวโดยสรุปจริยธรรมคือ สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ โดยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นมาโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้จากการทางศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมายหรือจารีตประเพณี เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ จริยธรรมยังใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเล็กความประพฤติ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์เป็นศีลธรรมที่ใช้เฉพาะกลุ่ม

ความจำเป็นของการมีจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปอย่างหลากหลาย จนยากต่อการแก้ไขสภาพปัญหาเกิดขึ้นมาจากปัจจัยหลายประการ โดยปัจจัยที่สำคัญเกิดขึ้นจากพฤติกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น ผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำพนักงาน ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตาม กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กรรมการ อนุกรรมการลูกจ้างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ บุคคล หรือคณะบุคคล ที่ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ ปัจจุบัน ประชาชน คนไทย มีมุมมองในเรื่องค่านิยมที่ผิด ยกย่องคนร่ำรวย มีอิทธิพล มีตำแหน่งหน้าที่ การงานสูง ให้การเคารพนับถือ และมองว่าเป็นคนดี เสมอ แต่ละคนมีความคิดว่าจะได้พึ่งพาอาศัยอุปถัมภ์ค้ำจุนกัน โดยไม่คิดถึงความถูกต้องในสังคม ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการอุปถัมภ์ มาเป็นสภาพการตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นการทุจริตคอร์รัปชันในหลายรูปแบบ ผังรากลึกต่อการแก้ไข ปัญหาส่วนใหญ่เกิดมาจากการใช้อำนาจแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือพวกพ้องในทางปกครองของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นับวันจะมีการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในสังคมไทย เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ของ

เจ้าหน้าที่ของรัฐในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการค้าต่างๆ การจัดซื้อนม โรงเรียน การจัดซื้อยาของเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข การยกยอกทรัพย์สินทางราชการ จนดูเหมือนว่าสังคมไทยในปัจจุบันเห็นว่าการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติไปแล้ว ดังที่สำนักงานเอแบคโพล ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนใน 17 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 1,228 คนเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 84.5 มองว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่อง ปกติธรรมดาในการทำธุรกิจ แต่ที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่งคือ ประชาชนร้อยละ 51.2 มีความเห็นว่า ยอมรับได้ถ้ารัฐบาลจะทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าทุกจิตคอร์รัปชันแล้ว ทำให้ประเทศรุ่งเรืองและประชาชนกินดีอยู่ดี เพราะไม่ว่ารัฐบาลไหนก็ล้วนแต่ มีการทุจริตคอร์รัปชันทั้งนั้น⁷

การนำจริยธรรมไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในหน่วยงานภาครัฐ

การปฏิบัติราชการให้สำเร็จผลที่พึงประสงค์ นั้นนอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถในทางวิชาการแล้ว แต่ละบุคคลยังจะต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่น ความมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแนบคายในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนทั้งแต่ตนเองและแผ่นดิน

ตามที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้นว่า จริยธรรมเป็นแนวคิดที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของคน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่รัฐ ถือว่าเป็นบุคคลสาธารณะ และมีความเกี่ยวข้องกับภารกิจที่สำคัญของประเทศ ทั้งในเรื่องการตรวจสอบการในอำนาจรัฐ การปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และที่ประชุมใหญ่งานการร่างกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีความหมายกว้างกว่า “ข้าราชการการเมือง” โดยมีความเห็นว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่า บรรดาผู้รับผิดชอบงานด้านการเมืองทั้งหมดโดยงานการเมืองนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย (Policy) เพื่อให้ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานประจำรับไปบริหาร (Administration) ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดนั้น” ดังนั้น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” จึงหมายถึง คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาและผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยนัยดังกล่าว สมาชิกสภา จึงรวมถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีฐานะเป็น “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ตามความเห็นของกรรมาการร่างกฎหมายด้วย⁸

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐขึ้นมา เพื่อเน้นการปลูกฝังให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้อง ซอบธรรมและมีจิตสำนึกที่ดีต่อการที่จะสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้อยู่ในจิตใจได้นั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องตระหนัก ถึงคุณธรรม ความดีงาม และต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

หลักธรรมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

คุณธรรม จริยธรรม สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่พึงควรจะมี และใส่ไว้ในใจสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ แลไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อราชการ ไม่เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีควรมี หลักธรรม 4 หลักธรรม คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าด้วยคุณธรรม 4 ประการ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักพรหม

⁷หนังสือพิมพ์แนวหน้า ปี ที่ 30 ฉบับที่ 10316 วันอังคารที่ 30 มิถุนายน 2552

⁸คำวินิจฉัยที่ประชุมใหญ่งานการร่างกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 621/2549 เรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ธันวาคม 2549.

วิหาร 4 และหลักธรรมมาภิบาล หลักธรรมทั้ง 4 ข้างต้น เน้นหลักธรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ตั้งแต่ครอบครัว การทำงาน แลสังคม ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นจิตสำนึกในตัวตนเอง

พระราชดำรัสขอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าด้วยคุณธรรม 4 ประการ (พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549 ในวโรกาสอันเป็นมหามงคลที่เสด็จออกสีหบัญชรพระที่นั่งอนันตสมาคม)

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูดทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิดเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล

หลักขรรวาส 4

หลักขรรวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับทางด้านการบริหาร มี 4 ข้อ ดังนี้

1. สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความตั้งใจจริงต่อกัน อันความซื่อสัตย์นี้มีใช้แต่เฉพาะซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นที่มีความเกี่ยวข้องด้วย แต่ยังคงต้องมีสัจจะหรือมีความซื่อสัตย์ต่อความเป็นมนุษย์ของตนเองด้วย

2. ทมะ หมายถึง การรู้จักข่มจิตข่มใจตนเอง การข่มจิตข่มใจตัวเองนี้ เป็นเรื่องยากสำหรับคนที่มีจิตใจไม่เข้มแข็ง หรือคนที่มีอารมณ์แปรปรวนได้ง่าย เช่น การเคยชินกับการทุจริตคอร์รัปชัน เมื่อเกิดความรู้สึกอยากได้ยากมีควรรับข่มจิตข่มใจ ถอนตัวออกจากอกุศลจิตหรือจิตอันเป็นฝ่ายไม่ดีนั้น หากไม่สามารถข่มใจให้ชนะกระแสของกิเลสตัณหาอุปาทานแล้ว อาจจะทำอะไรไม่สำเร็จอย่างที่ตั้งใจเอาไว้ก็ได้ ดังนั้นคนดีจึงต้องมี ทมะ หรือการข่มใจให้อยู่ในฝ่ายธรรมะอันเป็นฝ่ายกุศลอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

3. ขันติ หมายถึง ความอดทน คนที่รู้จักอดทนอดกลั้นต่อทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นผู้ชนะ ย่อมเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในที่สุดคนที่ไม่มีขันตินั้น จะเป็นคนไม่ผัดวันประกันพรุ่งในการทำงาน จะทำงานโดยอดทนต่อการพูดส่อเสียดเยาะเย้ยถากถางจากผู้ประสงค์ร้ายจะอดทนต่อความยากลำบากความเหน็ดเหนื่อยกายและใจ จะอดทนและคอยเก็บเล็กผสมน้อยต่อไปมันก็พอกพูนเพิ่มใหญ่ไปเอง ความอดทนที่สำคัญอีกอันหนึ่งคือ ความอดทนต่อการยั่วยวนของกิเลสตัณหาอุปาทานที่มากระทบจิตในทุกรูปแบบ จิตใจจะต้องไม่หวั่นไหวหลงไหลไปกับความทะยานอยากโดยเฉพาะที่มาในทางทุจริตและทางกามคุณอันมี รูปรส กลิ่นสัมผัสสัมผัสทั้งหลายทั้งปวง

4. จาคะ หมายถึง การสละให้ปันสิ่งของอันเป็นของๆ ตน แก่บุคคลที่ควรให้ปัน เกิดเป็นคนจะอยู่ในสังคมได้อย่างไร มีคุณค่า มีใช้ว่าวันหนึ่งๆ ก็คอยตามแสวงหาผลประโยชน์ เกียรติ ลาภยศ สรรเสริญ โดยมีได้จัดการทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ๆ บ้างเกิดเป็นคนควรรู้จักจาคะหรือการแบ่งปันบ้างควรรู้จักสละให้ปันสิ่งของที่ตนมีเพื่อประโยชน์ของคนอื่นเพื่อประโยชน์ของสังคม ส่วนรวมตามกำลังที่มีอยู่ และขณะเดียวกันก็ไม่เป็นการเบียดเบียนตัวเองจนเกินไปจะเสียสละอะไรไปก็ให้พอเหมาะพอควรตามรายได้หรือตามฐานะของตัวเอง เมื่อใดที่ให้ จาคะ ไปอย่างบริสุทธิ์ใจอย่างไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จะรู้สึก ปิติ สุขสบายใจและได้บุญมาก

หลักพรหมวิหาร 4

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจในการบริหารชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เพื่อให้ชีวิตที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งหลาย อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมมนุษย์ คือ เมตตา ความมีไมตรี ความเป็นมิตร ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา ความสงสาร ความมีใจพลอยห่วงใย เมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ก็อยากช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดีด้วยเอาใจสนับสนุนส่งเสริม เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จได้ดีมีความสุขก็อยากให้ได้ดีมีสุขยิ่งๆ ขึ้นไป และอุเบกขา การวางเฉยเป็นการให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งต่างจากเมตตา กรุณา มุทิตา ที่ใช้เพียงความรู้สึกดีก็พอ แต่อุเบกขาคือใช้ลึบฝังความรู้สึกไม่ได้ ต้องใช้ความรู้ (ปัญญา) ด้วยคือ ต้องรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดอะไรเป็นความจริง อะไรเป็นความถูกต้องดีงาม

อนึ่งเมื่อผู้ใดละเมิดธรรม คือทำผิดกฎหมายหรือกฎกติกาของสังคม ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นั้นไม่ว่าสถานภาพใด ต้องหยุดชวนช่วยเหลือนอกจากวิถีทางที่ปล่อยให้มีการปฏิบัติต่อเขาเป็นไปตามความเป็นจริง ตามหลักการโดยไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงกระบวนการของธรรมชาติ เพื่อเป็นการรักษาธรรมไว้ มิฉะนั้นสังคมจะวุ่นวายในสังคมไทย ผู้ที่มีพรหมวิหารครบ 4 ข้อนั้น หายากมากส่วนใหญ่จะรู้จักและใช้กันตามความรู้สึกเพียง 3 ข้อแรกเท่านั้นคือ เมตตา กรุณา มุทิตา ส่วนข้อ 4 อุเบกขา นั้นไม่ค่อยได้ใช้กัน เพราะขาดปัญญา ไม่รู้ไม่เข้าใจความหมายที่ถูกต้องของ อุเบกขา เป็นเหตุให้ไม่มีพลังงานมากพอที่จะร่วมกันแก้ปัญหาเลวร้ายต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทุจริตคอร์รัปชันให้ลดลงหรือหมดไปได้ แต่เมื่อทุกคนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐหากมีเมตตา กรุณา มุทิตา ที่เหมาะสมและมีอุเบกขา คมท้าวแล้วจะทำให้ทุกคนมีน้ำใจช่วยเหลือ ส่งเสริมขึ้นกันและกันด้วยความสัมพันธ์อันดีพร้อมทั้งร่วมรักษาความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งรับผิดชอบในตัวตนไว้ได้แล้วจะทำให้สังคมมีสันติสุข

หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล คือ หลักในการปกครอง บริหารงาน การจัดการและการควบคุมดูแลทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคมภายในและภายนอกองค์กรนั้น ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ดังนี้คือ

1. หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายที่ตกลงไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก
2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ
3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส
4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะการประชาวิจารณ์ การแสดงประชามติและอื่นๆ
5. หลักการรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตน
6. หลักการคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์

สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยการรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์ สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

เจ้าหน้าที่ของรัฐในปัจจุบันส่วนมากยังขาดหลักธรรมทั้ง 4 ประการข้างต้น จะเห็นได้จากการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วหากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำหลักธรรมทั้ง 4 ประการ มาประพฤติปฏิบัติยึดถือเป็นต้นแบบและสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จะส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไป หน่วยงานภาครัฐจะได้รับการยอมรับและความศรัทธาจากประชาชน รวมทั้งจะส่งผลให้ประเทศชาติได้พัฒนาสืบไป

“สังคมคุณธรรม” คือ สังคมที่อยู่ร่วมกันด้วยความดี ความถูกต้อง และมีความเป็นธรรม ความดี ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขและเป็นประโยชน์ เกิดความสุขแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม และเป็นประโยชน์ที่เกิดจากความสมดุลระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม ความถูกต้อง หมายถึง การกระทำที่เป็นไปตามกฎ กติกา มารยาท ที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐาน (Norms) ของสังคม ซึ่งสังคมประชาธิปไตยบรรทัดฐานที่กำหนดขึ้น จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในสังคม เพื่อให้เกิดการ “ยอมรับ” และนำไปสู่การปฏิบัติจนเป็น “ลักษณะนิสัย” ความเป็นธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

โดยสรุป “สังคมคุณธรรม” จะเกิดได้เมื่อทุกคนในสังคมปฏิบัติตนอยู่ในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบตามบรรทัดฐานที่คนในสังคมร่วมกันกำหนด โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักธรรมมาภิบาลจะดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ ทุกคนจะต้องสร้างคุณค่าพื้นฐาน คือ ความ ซื่อตรง (Integrity) โดยการสร้างวินัย ในตัวข้าราชการของรัฐให้ “คิด พูด ทำ” ตรงกัน และใช้อำนาจรัฐทั้งปวงที่ได้รับมอบโดยคำนึงถึงประโยชน์ของชาติและส่วนรวมตลอดเวลา

การให้ความสำคัญกับ “หลักคุณธรรมจริยธรรม” ในรูปแบบของประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) จะเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตในการบริหารภาครัฐได้เป็นอย่างดี หากมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาว่าประมวลจริยธรรมเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ที่ใช้ทั้งในประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกและในประเทศไทยของเรา ที่มาของประมวลจริยธรรมในประเทศไทย ได้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หน่วยงานภาครัฐในฐานะที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ต้องดำเนินการให้การขับเคลื่อนการนำประมวลจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ที่มีผลต่อการนำนโยบายปฏิบัติ ได้แก่ การสื่อสารข้อความ (Communication) ทรัพยากร (Resources) จุดยืนหรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติ (Disposition or Attitudes) และโครงสร้างระบบราชการ (Bureaucratic Structures) ควรได้รับการพิจารณาจากผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะต้องจัดทำแผนงาน โครงการริเริ่มสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการดำเนินงาน ใช้แนวคิดด้านการจัดการความรู้มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนั้นควรส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือภายในหน่วยงานเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนการนำประมวลจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ประมวลจริยธรรมที่สมควรนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและการบังคับใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ทั้งนี้ปรากฏจากปาฐกถาพิเศษเรื่อง “จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยศาสตราจารย์ธานีกร กรยวิเชียร องคมนตรี ในโครงการสัมมนา “การดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยองรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2500” เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2551 จัดโดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้ให้ข้อสังเกตว่าในระยะแรกประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการเองก็ยังไม่มีการกำหนดโทษในตัวเอง จึงมีลักษณะเป็นเพียงการแนะนำแนวปฏิบัติของผู้พิพากษาที่ดีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 2 และมาตรา 55 กำหนดให้ถือว่าการฝ่าฝืนจริยธรรมเป็นการกระทำผิดวินัย และมีโทษตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวด้วย

จริยธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

“จริยธรรม” มาจากคำ 2 คำ คือ จริย + ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ คำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อนำคำสองคำนี้มารวมกันเป็นคำว่า จริยธรรม ซึ่งหมายถึงความเคยชินของจิตใจ ซึ่งความเคยชินนั้นเองก่อให้เกิดการกระทำอันง่ายตายออกมาจากจิตวิญญาณ โดยไม่ต้องร้องหรือใคร่ครวญอีกต่อไป เป็นการกระทำหรือความประพฤติดีอันเป็นสาเหตุทำให้ผู้กระทำได้รับความสรรเสริญเยินยอ ดังนั้น ทุกความประพฤติที่ดีงามจึงเรียกว่า จริยธรรม ส่วนทุกความประพฤติที่ไม่ดีเรียกว่าเป็น จริยธรรม

ดังนั้น จริยธรรมที่ดีงามนั้นก็พื้นฐานหรือบ่อเกิดของความสำเร็จในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะถ้าหากมนุษย์ไม่มีคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในตัวแล้ว มนุษย์ก็จะไม่รู้จักการรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี และที่สำคัญมนุษย์ก็จะไม่รู้จักที่จะพัฒนาตนเองและประเทศให้มีความก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมได้

คุณธรรม จริยธรรม กับการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า “การก้าวไปข้างหน้า เราต้องก้าวไปอย่างมั่นคง เหมือนกันกับบ้านก็ต้องมีเสาเอกที่มั่นคงต้องมีการวางรากฐานของบ้าน” ความเจริญก้าวหน้าในโลกยุคโลกาภิวัตน์ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เป็นไปตามกระแสของการวิวัฒนาการ หรือตามสิ่งที่ต้องการของโลก ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีการพัฒนาเป็นลำดับอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนานั้นไม่ได้เป็น การพัฒนาที่ยั่งยืน ทรายใดที่ทุกคนมุ่งแต่หาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงผลที่ได้รับจากการที่พัฒนา ถึงแม้จะมี การศึกษาสูง เพียงใดก็ตาม หากขาดความ พอตัวของสังคมที่เป็นอยู่ ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายภายหลังมิได้หยุดหย่อนทั้งนี้มิใช่สาเหตุมาจากฝีมือของมนุษย์เองขาดคุณธรรม จริยธรรม

การสร้างความรู้คู่คุณธรรมเป็นประเด็นที่ถูกหยิบขึ้นมาถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะมาเป็นตัวช่วยในการกำหนดพฤติกรรมให้คนในสังคมไทยได้สำนึกในความเป็นไทย, สำนึกต่อประเทศ และสังคม นอกเหนือจากการเน้นเพียงแค่ “คนเก่ง” แล้วต้องเป็น “คนดี” อันนับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ “ต้นเหตุ” เป็นการ “ป้องกัน” อย่างแท้จริง แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสุขได้นั้น จึงเกิดแนวคิดว่าจะต้องพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงควบคู่กับการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง ไม่หวั่นไหว พร้อมทั้งพัฒนาสมองให้มีวิชาความรู้สติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามจึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สภาพปัญหาในปัจจุบัน ไม่ใช่เกิดในเมืองไทยเท่านั้น ในต่างประเทศเองก็ประสบปัญหาการมีแต่คนเก่งแต่ขาดคนดีด้วยกันทั้งสิ้นโดยมีพื้นฐานปัญหาล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ศาสนา และปัญหาโรคภัย ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เราจะเป็นได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เองบ้างจากภัยธรรมชาติบ้างโดยประเด็นสำคัญสรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. ปัญหาทางกายภาพหรือปัญหายานนอก เช่น ปัญหาขาดปัจจัยสี่ หรือปัญหาที่เกี่ยวกับร่างกายของเราเองหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นและสิ่งอื่น

2. ปัญหาภายในหรือปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นปัญหาที่ทำให้จิตใจเป็นทุกข์วิตกกังวลเศร้าโศกเสียใจ หรือปัญหาเกิดจากจิตผิดและปัญหาสองที่เกิดจากความรู้สึกผิด เห็นผิดแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องนั้นจะต้องแก้ที่ใจก่อน ตั้งสติพิจารณาด้วยสติปัญญา เมื่อจิตใจมีสติ สมานธิ ปัญญา จึงหาวิธีแก้ปัญหาภายนอกด้วยจิตใจที่สติปัญญาและเข้มแข็งอดทน หากสติวิสัยไม่สามารถแก้ปัญหาได้ต้องวางใจเป็นอุเบกขาวางใจเป็นกลางซึ่งจะเห็นได้ว่าวิธีที่ดีที่สุดคือ พัฒนาจิตใจให้มีความรู้คู่คุณธรรมพัฒนาจิตใจของตนให้เป็นมนุษย์ทั้งกายและจิตใจ อันดับแรกต้องมีมนุษยธรรม ศีล 5 มารฝึกอบรมจิตใจให้มีสติ สมานธิ ปัญญา มีเมตตา กรุณา เป็นการป้องกันไม่ให้นอนหลงผิดคิดชั่ว ไม่ทำความชั่วทั้งทางกาย วาจา และใจ ประเด็นดังนี้ นักพัฒนาไม่ควรมองข้าม

การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ทั้งกายและใจได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้มีการพัฒนาชีวิตในทางที่ดีเป็นคนดี และมีความดี 5 ประการในตน ได้แก่ ความรู้ดี ความสามารถดี ความคิดดี ความประพฤติดี และความมีจิตใจที่ดีงาม โดยการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานในเด็กซึ่ง ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความฉลาดมีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานและรู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ความเสียสละต่อส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละต่อผู้อื่น สังคมประเทศชาติ ความมีวินัย เคารพกฎหมาย กฎกติกาของสังคม จึงจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ใจเมตตา มีความรักความปรารถนาดีต่อตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งด้วยกาย วาจา ใจ ความสามัคคี รู้จักให้อภัย หนีความชั่ว มีหิริ ความละอายต่อบาปต่อความชั่วไม่ทำผิดไม่ทำชั่ว กลัวความผิด มีอุตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป และคิดช่วยศาสนา เมื่อมีการศึกษาดี สร้างตน มีฐานะหลักฐานพอสมควรแล้วก็ทำให้ประโยชน์เพื่อผู้อื่น

บทสรุป

การพัฒนาจิตใจให้มีความรู้คู่คุณธรรมนั้นก็ต้องพัฒนาผู้ใหญ่ควบคู่กันไปไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ข้าราชการ นักการเมือง ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้คู่คุณธรรม และ ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก สื่อมวลชนต้องเสนอข่าวคนดีที่เป็นตัวอย่างที่ดี ยกย่องคนดีอย่างส่งเสริมสิ่งที่ยั่วชวนให้กำเริบซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาสังคมอย่างที่เห็นในปัจจุบัน เราต้องช่วยกันเผยแพร่คุณธรรมเข้าสู่จิตใจประชาชน เมื่อคนในสังคมมีธรรมะ และศีลธรรมประจำใจจะเป็นเหตุให้คิดดี ทำดีพูดดี ความสงบสุขจะเกิดขึ้นในครอบครัว ในสังคม อย่างแน่นอน ในที่นี้ขอเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้แก่เด็ก ดังนี้

การทำซ้ำๆ การปลูกฝังคุณธรรมโดยการทำซ้ำๆ นับเป็นหัวใจสำคัญของความจำซึ่งเป็นคำของนักปราชญ์ ที่มีมาแต่โบราณ ให้สอนแก่บุตรหลานให้รู้จักทำดี ซึ่งหมายถึง การที่จะให้มนุษย์สามารถจดจำได้อย่างดีนั้น ต้องสอนหรือให้กระทำซ้ำๆ หรือบ่อยๆ ในเรื่องเดิมหรือในเรื่องที่ต้องการจะให้จดจำ ดังนั้นหากต้องการที่จะปลูกฝังค่านิยม หรือความคิดใดๆ ให้กับใครๆ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ก็ใช้วิธีการ “ซ้ำๆ ซากๆ” ด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นเกม, การใช้ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง เครื่องบันทึกเสียง, การตั้งความหวัง, การยกคำพูดผู้อื่นมาอ้าง, การอธิบาย การเทศนา การตักเตือน, การยกย่องสรรเสริญ ชมเชย, การแก้ไขวิจารณ์ข้อบกพร่อง, การตัดสินใจ แลให้รางวัล การให้คะแนน การประกวด การประเมินค่า, ระเบียบข้อบังคับ, เกณฑ์, การสาบาน, พิธีกรรมต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี, ใช้วิธีปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมเตือนละเรื่อง, การใช้สัญลักษณ์, ป้ายประกาศ, คำคม คำพังเพย สุภาษิต, อบรมคุณธรรม ค่านิยม จริยธรรม, ให้อธิบายคำถามทางจริยธรรม, สอนจริยศาสตร์สอนเด็กให้มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น, หาวิธีให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเอง เช่น การเล่นกีฬา เป็นต้น

ควรสอดแทรกคุณธรรมลงในกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยไม่ต้องมีวิชาคุณธรรมให้เรียนเป็นพิเศษ เช่น การฝึกทดลองทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกทดลองด้วยตนเอง เพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่นต้องมีความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความอดทน ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ สุจริต หากทำได้มากๆ บ่อยๆ ก็จะกลายเป็นเจตคติ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม ต้องเลือกว่าจะปลูกฝังเรื่องใดแก่ใครก่อน แล้วจึงออกแบบวิธีการต่างๆ ข้างต้น สุดท้ายจึงนำไปฝังให้กับบุคคลเป้าหมาย โดยผ่านทางประสาทตา หู หรือประสาทสัมผัสอื่นๆ เพื่อให้เข้าไปอยู่ในบันทึกความทรงจำของสมอง โดยการทำซ้ำๆ ซากๆ กลายเป็นความทรงจำ ความเชื่อ สำนึก

เอกสารอ้างอิง

หนังสือทั่วไป ธานีรินทร์ กรวิเชียร. จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของ

รัฐ. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พินดิ้งแอนด์พับลิชชิง, 2551.

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. **นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ.**

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2544.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน
เลขานุการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. **รวมมาตรฐาน
สากลว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต.** กรุงเทพมหานคร, 2552.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. **บทสรุปยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วย
การป้องกันและปราบปรามการทุจริต.** กรุงเทพมหานคร, 2549.

สำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. **รายงานการ
เดินทางไปประชุม สัมมนา ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ต่างประเทศ.** กรุงเทพมหานคร.

สง จันทรังม. **80 ปี เชียงใหม่.** กรุงเทพมหานคร: หจก. ธนุชพริ้นติ้ง, 2550.